

Tiia Merenheimo
Elli Saari
Lea Gynther
Okariina Rauta

Motiva Oy
Kestävä kaupunki -ohjelma
Ympäristöministeriö
2020

Reilun kiertotalouden käsikirja

Sosiaalisesti oikeudenmukaista kiertotaloutta kunnissa

Sisältö

Sisältö	2
1. Johdanto: Reilu kiertotalous maksimoi hyödyt ihmisille ja ympäristölle	3
2. Sosiaalinen kestävyys kunnassa	4
3. Kiertotalous kunnassa	5
4. Sosiaalisen kestävyuden ja kiertotalouden yhdistäminen	6
Reilun kiertotalouden tarkistuslista	7
5. Reilu kiertotalous on koko kunnan asia.....	9
6. Reilun kiertotalouden johtaminen	12
7. Vaikutusten ja skaalautumisen tarkastelu auttaa kohti reilua kiertotaloutta	14
8. Reilun kiertotalouden esimerkit.....	16
Muut hankkeessa kootut esimerkit.....	26
Loppusanat.....	32
Lähteet.....	32

1. Johdanto: Reilu kiertotalous maksimoi hyödyt ihmisille ja ympäristölle

Kuntien perustehtävät ohjaavat huolehtimaan kuntalaisten hyvinvoinnista ja mahdollistamaan asukkailleen mielekkään ja onnellisen elämän. Samalla monet kunnat ovat omaksuneet kunnianhimoisia ilmastotavoitteita, joihin on osaltaan vastattu erilaisten kiertotaloutta hyödyntävien ratkaisujen avulla. Kuntatalouden haasteet koettelevat kuntia ympäri Suomen ja siksi tarvitaan yhä vaikuttavampia keinoja vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin. On löydettävä toimenpiteitä, joilla sekä ympäristölle että ihmisille koitua hyöty olisi mahdollisimman suuri.

On helppo ajatella kuntaa yksittäisinä toimialoista koostuvina organisaatioina, joilla on omat vastuunsa. Kuitenkin ilmastonmuutoksen ja eriarvoistumisen kaltaisten yhteiskunnallisten haasteiden edessä kunnat ovat alkaneet etsiä uudenlaisia systeemisä tapoja toimia. On entistä vahvemmin alettu tähyillä toimialarajojen yli, pohtien voisiko yhteistyöllä saavuttaa suurempia hyötyjä. Esimerkiksi poikkileikkaavat kestävä kehityksen Agenda 2030 -tavoitteet ovat tulleet osaksi usean kunnan johtamista ja käytännön toimintaa.

Sosiaalinen kestävyys on kokonaisvaltaista ihmisten hyvän elämän mahdollisuuksista huolehtimista, jota kunta edistää jo toteuttamalla perustehtäviään opetuksesta terveydenhuol-

toon ja työllisyyden edistämiseen. Monissa näistä toiminnoista on samalla mahdollista hyödyntää kiertotalouden periaatteita.

Kiertotalous on keino vähentää kulutuksen ja tuotannon negatiivisia ympäristövaikutuksia, mutta vaikuttavimmillaan ekologinen korjausliike kytkettäisiin tiiviisti myös ihmisten hyvän elämän edellytyksiin ja elämäntapoihin. Samalla kun säästetään materiaalia, pidennetään tuotteiden käyttöikää ja minimoidaan hävikkiä, voidaan tuottaa kuntalaisille hyvinvointia esimerkiksi työpaikan, osallisuuden kokemuksen tai terveyden lisääntymisen myötä.

Reilulla kiertotaloudella tarkoitamme asukkaiden ja ympäristön hyvinvoinnin

lisäämiseen tähtäävää toimintaa, jossa noudatetaan kiertotalouden periaatteita sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Reilussa kiertotaloudessa yhteiskunta mahdollistaa merkityksellisen ja hyvän elämän kaikille tasapuolisesti, ei kuormita ympäristöä ylipolven kantokyvyn, eikä vaaranna tulevien sukupolvien mahdollisuuksia omien tarpeidensa täyttämiseen.

Reilu kiertotalous on **systeminen kokonaisuus**, johon siirtyminen edellyttää toimintatapojen ja ajatusmallien muutosta koko kuntayhteisössä kuntaorganisaatiota ja kuntalaisia myöten. Esimerkkejä onnistuneesta sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden yhdistämisestä on jo, mutta ajattelun vakiintumiseksi tarvitaan uudenlaista ymmärrystä

reilun kiertotalouden mahdollisuuksista, kunnan eri toimijoiden yhteistyötä ja hyvien toimintatapojen levittämistä laajemmalle.

Tämä käsikirja on opas kaikille, jotka ovat kiinnostuneet kehittämään kuntia ekologiset ja sosiaaliset hyödyt yhdistäen. Käsikirja toimii työn tukena kunnassa työskenteleville, kuntajohdolle, luottamushenkilöille sekä muille kuntakehittämisestä kiinnostuneille toimijoille. Se auttaa ymmärtämään, mitä sosiaalisesti kestävä kiertotalous tarkoittaa ja miten sitä voi kunnissa edistää. Käsikirjasta saat työkaluja toiminnan suunnitteluun ja uudelleen ohjaamiseen, apua toiminnan vaikutusten arviointiin sekä konkreettisia omaksuttavia esimerkkejä.

2. Sosiaalinen kestävyys kunnassa

Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa, että ihmisillä on tasapuoliset mahdollisuudet hyvään elämään. Sosiaalisen kestävyden edistäminen on kunnan perustehtävän ytimessä: riittävien peruspalveluiden tarjoaminen kaikille saavutettavina, kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen ja osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien tarjoaminen ovat itseisarvo kunnan tekemisessä.

Sosiaalisesti kestävä toiminta ei kuitenkaan ole olennaista vain esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden, opetuksen ja kulttuuritoimintojen järjestämisessä. Kaikessa kunnan toiminnassa tulee huomioida sosiaalisen kestävyden tavoitteet.

Sosiaalisen kestävyden toteutumista voi seurata esimerkiksi toimeentulon ja fyysisen terveyden objektiivisilla mittareilla, mutta keskeisessä roolissa on myös yksilöiden oma kokemus hyvinvoinnista, osallisuudesta yhteiskunnassa ja mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämään. Sosiaalisessa kestävydessä on huomioitava niin erityisryhmien kuin valta-väestön tarpeet ja haasteet.

Tässä käsikirjassa sosiaalista kestävyttä toteutumista kunnassa tarkastellaan seitsemän osa-alueen kautta:

Fyysinen hyvinvointi

Kuntalaisilla on tarvittavat terveydenhoidon palvelut sekä mahdollisuuksia ja puitteita terveyden ennakoivaan edistämiseen ja terveiden elämäntapojen toteuttamiseen esimerkiksi ravitsemuksen ja liikunnan kautta. Terveydelle aiheutuvat riskit työ- ja elinympäristöissä on minimoitu.

Henkinen hyvinvointi

Kuntalaisilla on mahdollisuuksia virkistyä ja toteuttaa itseään ja tarpeitaan monipuolisesti. Kaikille on saatavilla tukea henkisesti kuormittaviin tilanteisiin ja mielenterveyden ongelmiin. Henkistä hyvinvointia edistää myös muiden osa-alueiden, kuten taloudellisen hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden toteutuminen.

Osallisuus

Kaikilla on mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin kunnassa. Päätöksenteossa kuullaan kuntalaisia ja eri kohderyhmien näkemykset ja tarpeet huomioidaan. Myös esimerkiksi työllistyminen ja oikeudenmukainen kohtelu lisäävät osallisuuden kokemusta.

Yhteisöllisyys

Kaikilla on mahdollisuuksia vaalia sosiaalisia suhteita ja muodostaa verkostoja sekä toimia osana kuntayhteisöä erilaisissa yhteisöissä kuten koulussa, työpaikalla, harrastuksissa ja järjestöissä. Yhteisöllisyyden avulla kuntalaiset kokevat kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Taloudellinen hyvinvointi

Kaikilla kuntalaisilla on mahdollisuudet riittävään toimeentuloon. Peruspalvelut sekä harrastusmahdollisuuksia on saatavilla riittävän edullisesti ja saavutettavasti.

Oikeudenmukaisuus

Resurssit ja toimintamahdollisuudet jakautuvat tasapuolisesti kaikkien kesken. Palvelut ovat kaikille saavutettavia ja eri kohderyhmiä kohdellaan tasa-arvioisesti.

Turvallisuus

Kuntalaisten terveyttä ja henkeä uhkaavia riskejä torjutaan ja elinympäristö mahdollistaa turvallisuuden tunteen.

3. Kiertotalous kunnassa

Kiertotalous on resurssitehokkaan talouden malli, jossa materiaalit ja arvo säilyvät talouden piirissä mahdollisimman pitkään ja niitä hyödynnetään tehokkaasti. Kiertotalouden avulla pyritään luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja luonnon monimuotoisuuden suojeluun. Tuotteet ja palvelut suunnitellaan haitattomiksi niin, että jätettä syntyy mahdollisimman vähän. Palveluiden ja älykkäiden ratkaisujen avulla mahdollistetaan uudenlaiset, kestävämmän kuluttamisen muodot ja luodaan lisäarvoa.

Kiertotalous toteutuu uudenlaisten liiketoimintamallien ja kulutustapojen muutosten keinoin. Erityisesti kaupungeissa tavaroiden ja palveluiden kulutus kasvaa ja kiertotalouden ratkaisut voivat tarjota vaikuttavan tavan vähentää ympäristövaikutuksia. Siirtymässä kiertotalouteen ovat olennaisia myös muutokset ajattelutavoissa – esimerkiksi kasvava ymmärrys siitä, ettei kaikkea tarvitse omistaa itse. Kunnalla voi olla monipuolinen rooli muutosten vauhdittamisessa paitsi omassa, myös asukkaidensa ja alueensa yritysten ja yhteisöjen toiminnassa.

Tässä käsikirjassa kiertotaloutta tarkastellaan seuraavien kuuden osa-alueen kautta:

Tuotteet palveluna

Ostamisen sijasta vuokrataan, liisataan tai hankitaan ratkaisu tarpeeseen. Esimerkiksi valaistus palveluna uusien valaisimien hankinnan sijaan.

Jakamistalous

Lainaminen ja yhteiskäyttö tehostavat tuotteiden käyttöä. Omistamiselle on tarjolla vaihtoehtoja. Esimerkiksi rakennuksia ja tiloja käytetään tehokkaasti.

Tuotteiden käyttöiän pidentäminen

Huolto, korjaaminen, uudelleenvalmistus ja osien vaihtaminen pitävät tuotteen mahdollisimman pitkään käytössä.

Hukan minimointi

Materiaalit hyödynnetään tehokkaasti ja jätteen syntyä ehkäistään.

Materiaalien kierrätys

Kun tuotteet tulevat käyttöikänsä päähän, materiaalit kierrätetään ja hyödynnetään uudelleen. Yhden jäte voi olla toisen raaka-aine.

Luonnonkiertojen vahvistaminen

Ekosysteemien säilymisestä huolehditaan, tuotteet ja palvelut kuormittavat luontoa mahdollisimman vähän ja esimerkiksi ravinteiden kiertoa vahvistetaan.

4. Sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden yhdistäminen

Reilu kiertotalous yhdistää sosiaalisen ja ekologisen kestävyden edistämisen. Kiertotalouden ratkaisut tarjoavat keinoja vähentää ympäristöhaittoja ja luonnonvarojen ylikulutusta, mutta reilussa kiertotaloudessa valitaan sellaisia ratkaisuja ja toimintatapoja, jotka edistävät samalla ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden liityntäpintojen tunnistamiseksi on tarkasteltava, millaisia kiertotalouden mahdollisuuksia tiettyyn toimintaan liittyy, ja mitkä sosiaalisen kestävyden osa-alueet ovat keskeisiä. Seuraavalla sivulla on esitetty yksi työkalu tähän: Reilun kiertotalouden tarkistuslista.

Molempien näkökulmien tarkastelu yhdessä voi auttaa kuntaa säästämään kustannuksia. Resurssit voidaan suunnata mahdollisimman vaikuttaviin toimiin tunnistamalla ne, jotka edistävät kumpaakin tavoitetta yhtä aikaa. Samalla voidaan välttää tilanteita, joissa resurssien niukkuuden vuoksi joudutaan valitsemaan yhden tavoitteen edistäminen toisen kustannuksella.

Esimerkkejä sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden toisiaan vahvistavista vaikutuksista

- Vaikeasti työllistyviä koulutetaan ja työllistetään korjauspalveluiden toteutukseen
- Taloyhtiön yhteiskäyttöratkaisut lisäävät naapuruston vuorovaikutusta ja luovat yhteisöllisyyden kokemusta
- Sosiaalitoimi auttaa vähävaraisia perheitä löytämään tarvitsemansa tarvikkeet kierrätettynä esimerkiksi nettikirppikseltä, jolloin perheiltä säästyy rahaa ja ympäristö kiittää.
- Kierrätyskeskusta perustettaessa otetaan huomioon saavutettavuus myös ilman henkilöautoa.

Esimerkkejä sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden edistämisen ristiriidoista:

- Heikossa työmarkkina-asemassa oleville ei makseta riittävästi palkkaa kiertotalouteen liittyvässä tukityöllistämisessä.
- Otetaan käyttöön uusi muovinkierrätysjärjestelmä, joka on liian kaukana ja liian hankala, jotta ihmiset laajamittaisesti omaksuisivat sen käytön.
- Koulujen ylijäämäruokaa myydään, mutta se on liian kallista tai heikosti saatavilla potentiaalisten ostajien tarpeisiin ja aikatauluihin nähden.

Tunnista ja minimoi riskit

Kiertotalousratkaisun toteutukseen liittyy riski jonkin sosiaalisen kestävyden osa-alueen vaarantumisesta. Jos ristiriita tunnistetaan, se voidaan yleensä välttää.

Tunnista ja valitse parempi vaihtoehto

Kiertotalouden ratkaisu voidaan toteuttaa tavalla, joka huomioi sosiaalisen kestävyden.

Tunnista ja priorisoi vaikuttavimmat timet

Kiertotalouden ratkaisun toteuttaminen onnistuu paremmin sosiaalisen kestävyden osa-alueet huomioiden.

Kuva 1. Kiertotalouden ja sosiaalisen kestävyden väliset vaikutukset voivat vaihdella ristiriidasta synergiaetuihin. Tunnistamalla molemmat näkökulmat voidaan minimoida riskejä ja maksimoida hyötyjä.

Reilun kiertotalouden tarkistuslista

Tarkistuslistan avulla voi tunnistaa, millaisia kiertotalouden ja sosiaalisen kestävyysnäkökulmia liittyy tiettyyn toimintaan tai esimerkiksi suunnitteilla olevaan hankkeeseen. Kysymyksiä voi hyödyntää myös esimerkiksi oman työn tai toimialan vastuualueiden reilun kiertotalouden mahdollisuuksien kartoittamiseen. Seuraavissa luvuissa esitetään lisää vinkkejä työkalun hyödyntämiseen erilaisissa tilanteissa.

Vinkki

Käymällä läpi kunnan eri toimintoja tarkistuslistan avulla ja tunnistamalla kiertotalouden mahdollisuuksia voi muodostaa kokonaiskuvaa siitä, mitä kunnassa jo tehdään ja missä osa-alueissa voisi olla potentiaalia kehittää uusia toimenpiteitä. Kokonaiskuvaa voi hahmottaa esimerkiksi seuraavan sivun matriisitaulukon avulla.

Kiertotalouden mahdollisuuksien tunnistaminen

Tuotteet palveluna	Millaisia tuotteita ja hyödykkeitä toiminnassa tarvitaan? Voisiko jotain niistä lainata, vuokrata tai liisata? Miten tuotteita voisi korvata palveluilla?
Jakamistalous	Miten toimintaan liittyviä tuotteita tai tiloja voisi hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti? Miten toiminnassa voisi lisätä kuntalaisten mahdollisuuksia tuotteiden yhteiskäyttöön ja jakamiseen?
Tuotteen käyttöiän pidentäminen	Miten toiminnassa tarvittavien tuotteiden käyttöikää voisi pidentää? Mitä tuotteita voisi korjata, huoltaa tai uudelleenvalmistaa? Miten kuntalaisille voisi tarjota mahdollisuuksia korjaamiseen ja huoltamiseen?
Hukan minimointi	Millaisia materiaaleja toiminnassa menee hukkaan tai hävikiksi? Miten hävikkiä ja hukkaa voisi ennaltaehkäistä? Voisiko hävikkiä hyödyntää muussa tarkoituksessa tai toiminnassa?
Materiaalien kierrätys	Millaisia kierrätysmateriaaleja toiminnassa voisi hyödyntää? Miten toiminnasta syntyvien jätteiden kierrätystä voisi parantaa?
Luonnonkiertojen vahvistaminen	Millaisiin luonnon ekosysteemeihin toiminta liittyy? Miten voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää suoria negatiivisia vaikutuksia kunnan alueen luontoon? Voisiko toiminnassa tukea luonnon monimuotoisuutta?

Sosiaalisen kestävyysnäkökulman mahdollisuuksien tunnistaminen

Fyysinen hyvinvointi	Miten toiminta vaikuttaa terveellisten elämäntapojen mahdollisuuksiin?
Henkinen hyvinvointi	Miten toiminta vaikuttaa arjen sujuvuuteen? Miten toiminta voi tarjota merkityksellisyyden kokemuksia?
Taloudellinen hyvinvointi	Millaisia työllisyyden ja yrittäjyyden mahdollisuuksia toimintaan liittyy?
Osallisuus	Miten kaikki väestöryhmät voivat osallistua toimintaan? Miten eri ryhmien tarpeita voidaan kuulla toiminnan suunnittelussa?
Yhteisöllisyys	Millaisia kohtaamisia ja yhteisöllisyyttä toiminta mahdollistaa?
Oikeudenmukaisuus	Mitä väestöryhmiä toiminta palvelee ja hyödyttää? Miten toiminnassa varmistetaan kaikkien tasapuolinen kohtelu ja toiminnan saavutettavuus?
Turvallisuus	Millaisia turvallisuusriskejä toimintaan liittyy? Miten toiminnassa varmistetaan turvallisuus?

Reilun kiertotalouden esimerkkejä kunnan toiminnassa

Kiertotalouden ratkaisut

Sosiaalisen kestävyden elementit

	Tuotteet palveluna	Jakamisen alustat	Tuotteiden käyttöiän pidentäminen	Hukan minimointi	Kierrätys	Luonnonkiertojen vahvistaminen
Fyysinen terveys	Ergonomiset ja käyttäjäystävälliset toimistokalusteet elinkaaripalveluna	Kaupunkipyörät kannustavat liikkumaan		Ruokapalveluiden hävikkiruoan myynti mahdollistaa ravitsevia aterioita vähävaraisille		Lähiluonnonsuojelu mahdollistaa virkistyskäyttöä ja luonnossa liikkumista
Henkinen hyvinvointi		Lainattavat harrastusvälineet kirjastoissa			Kierrätystaide herättelee kierrättämään	Lähiluonnon huomiointi kaavoituksessa luo viihtyisiä asuinympäristöjä
Taloudellinen hyvinvointi		Joukkoliikenteen liput riittävän edullisia	Vaikeasti työllistyviä työllistetään korjauspalveluihin	Ruokapalveluiden hävikkiruoan myynti mahdollistaa ravitsevia aterioita vähävaraisille		
Turvallisuus	Työvaatteet palveluna kunnan ruokapalveluihin - palvelun tarjoaja huolehtii vaatteiden puhtaudesta ja turvallisuudesta		Korjauspalveluissa varmistetaan riittävä osaaminen – korjatut tuotteet ovat turvallisia		Jätteiden ja sivuvirtojen käsittelyterminaalin sijoittaminen kaavoituksessa turvallisuus ja terveys huomioiden	
Yhteisöllisyys		Taloyhtiössä auto tai työkaluja yhteiskäytössä				Lähiluontotalkoot, esim. roskien kerääminen tai puron kunnostus
Oikeudenmukaisuus					Kierrätysjärjestelmä on kaikille saavutettava	
Osallisuus	Kunnassa kehitettävistä ja käyttöön otettavista kiertotalousratkaisuista kuntalaisten kuuleminen ja esim. osallistuva budjetointi. Kuntalaisten kuuleminen hankintojen suunnitteluvaiheessa.					

5. Reilu kiertotalous on koko kunnan asia

Reilun kiertotalouden edistämässä kuntaorganisaation rooli voi olla:

- **Toteuttaja:** kunnan oma toiminta on kiertotalouden periaatteiden mukaista ja kunta esimerkiksi hankkii kiertotalouden ratkaisujen mukaisia palveluita ja tuotteita sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla.
- **Muutoksen mahdollistaja:** Kunta tarjoaa kuntalaisille ja kunnan alueen toimijoille ratkaisuja, jotka mahdollistavat kiertotalouden mukaista toimintaa. Tästä esimerkkejä ovat julkinen liikenne, kierrätysjärjestelmät ja hävikittömät ruokapalvelut. Kunta voi myös rahoittaa avustusten tai hankintojen avulla tai tarjota tiloja reilun kiertotalouden toimijoille.
- **Kasvattaja ja tiedon tarjoaja:** Kunta kouluttaa, neuvoa ja opastaa kuntalaisia kiertotalouden mukaiseen toimintaan ja tarjoaa tietoa kunnan alueen yrityksille ja toimijoille.
- **Innostaja:** Kunta näyttää esimerkkiä kutsumalla mukaan asettamaan kunnan strategisia tavoitteita ja samalla kannustaa kuntalaisia muuttamaan kulutustottumuksia.

Sosiaalinen kestävyys ja kiertotalous ovat laajoja tavoitteita, joiden rinnakkaiseen edistämiseen kunnassa tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä ja kokonaiskuvan tarkastelua. Kuntaorganisaation oman toiminnan lisäksi tarvitaan ymmärrystä koko kunnan toimijoiden rooleista reilussa kiertotaloudessa. Tekemällä yhteistyötä paikallisten toimijoiden, kuten yritysten ja järjestöjen kanssa voidaan hyödyntää leveämmät hartiat hyvinvoinnin lisäämisessä ja tarjota asukkaiden tarpeisiin sopivia palveluita. Kiertotalous saa vauhtia, kun esimerkiksi kunnan alueen yritykset ottavat sen osaksi liiketoimintaansa ja kuntalaiset osaksi omia arjen valintojaan.

Kunta kasvattaa kiertotalouteen

Reilussa kiertotaloudessa kuntalaisilla on riittävät taidot vaikuttaa elinympäristöönsä ja ottaa kiertotalouden ratkaisuja käyttöön. Kiertotalousratkaisut tarvitsevat myös osaavaa työvoimaa. Kunnan kasvatus- ja sivistystoimi on merkittävässä roolissa tukemassa elinikäistä kiertotalouden taitojen oppimista.

Kunta edistää oppimista ja osallisuutta käsi kädessä yhdistämällä opetuksen alueen

kiertotaloutta edistäviin hankkeisiin ja toimintaan. Opetuksessa voi toteuttaa vierailuja, projekteja ja osallistumisen mahdollisuuksia esimerkiksi teknisissä palveluissa tai elinvoimatyössä toteutettavien kiertotalousratkaisujen ideointiin ja kehittämiseen.

Kunnan alueen yrityksiä voi pyytää tuomaan pöytään ratkaisua kaipaavia kiertotaloushaasteita ratkaistavaksi yhdessä esimerkiksi opiskelijoiden kanssa.

Vinkki

Kun kunnassa suunnitellaan jonkin uuden, kiertotaloutta edistävän ratkaisun käyttöönottoa, arvioikaa Reilun kiertotalouden tarkistuslistan avulla, miten ratkaisu voidaan toteuttaa mahdollisimman sosiaalisesti kestävästi.

Kunta luo kestävän arjen puitteita

Reilun kiertotalouden avulla voidaan tunnistaa, miten luodaan ympäristöä, joka mahdollistaa asukkaille onnellisen elämän ja samalla vaalii luontoarvoja vähähiilisesti. Monet keskeisimmistä ekologisesti kestävää arkea mahdollistavista ratkaisuista toteutetaan teknisissä palveluissa, esimerkiksi kiinteistöissä ja tilapalveluissa, ruokapalveluissa sekä energiantuotannossa ja vesihuollossa.

Keskeistä on muistaa, että uudet kiertotalouden ratkaisut toimivat käytännössä vain, jos ihmiset ovat halukkaita niitä käyttämään. Siksi eri kohderyhmien tarpeiden ja näkemysten

huomioiminen on tärkeää. Kun yhdyskuntasuunnittelussa huomioidaan sekä kiertotalouden että sosiaalisen kestävyysnäkökulmat, voidaan luoda asuinalueita, joissa kuntalaisten on helppo elää kestävää arkea.

Myös yrityksillä on keskeinen rooli kiertotalousratkaisujen kehittämisessä, ja yrityksissä syntyvät kiertotalousnoinnovaatiot voivat tuoda kuntaan työllisyyttä ja elinvoimaa. Kunta voi tukea kiertotalousyritysten toimintaa esimerkiksi kaavoituksen ja lupa-asioiden kautta tai tarjoamalla verkostoitumisen ja näkyvyyden mahdollisuuksia.

Kunta tuo kiertotalouden kaikkien saataville Erilaisten kohderyhmien tarpeiden huomi-

oiminen ja hyvän elämän mahdollisuuksien varmistaminen on peruspalveluiden järjestämisen ytimessä. Myös esimerkiksi kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut tavoittavat laajan joukon kuntalaisia. Tätä osaamista ja eri kohderyhmien tavoittamista voisi hyödyntää myös kunnan muissa toiminnoissa, kun suunnitellaan kiertotalousratkaisuja. Reilun kiertotalouden mukaiset palvelut ovat saavutettavia kaikille niin hinnan, sijainnin kuin helppokäyttöisyydenkin osalta.

Hyvin toimeentuleva ja koulutettu väestö maksuu usein ensimmäisenä uusia ratkaisuja. On olemassa riski, että kiertotalouden palvelut hyödyttävät niitä, joilla on eniten ajallisia ja rahallisia resursseja. Kunta voi

Roolit reilun kiertotalouden edistämisessä

Kuntapäätäjät

Asettaa strategiset tavoitteet laaja-alaiselle kestävän kehityksen edistämiseksi.

Kuntajohto

Johtaa vähähiilisyden, resurssiviisauden ja sosiaalisen kestävyden edistämistä kokonaisuutena ja eri toimialojen yhteistyönä.

Kunnan viranhaltijat

Tunnistavat reilun kiertotalouden mahdollisuuksia tehtäviensä kannalta ja kehittävät toimintaa.

Järjestöt ja neljäs sektori

Tukevat reilun kiertotalouden toteuttamista kunnassa innostamalla, osallistamalla ja tuomalla yhteen kuntalaisia.

Yritykset

Tuottavat kiertotalouden uusia ratkaisuja ja toimintamalleja. Yritykset voivat kehittää toimintaansa reilun kiertotalouden avulla.

Kuntalaiset

Kuntalaisten arjen valinnoilla on merkitys siirtymässä kiertotalouteen. Hyödyntävät kiertotalouden ratkaisuja ja palveluita.

ohjata kestävien palveluiden pariin niitä, jotka eniten hyötyisivät kohtuuhintaisesta kierrätystavarasta ja hävikkiruoasta. Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden yhteyteen on monessa kunnassa tuotu kiertotalousratkaisuja, neuvontaa ja osallistumisen kanavia kaikkien saataville. Esimerkki tästä on korjauspalveluiden tai vaikkapa yhteiskäyttöisten työkalujen tuominen kirjastoihin.

Kunta toimijuuden mahdollistajana

Järjestöt ja omaehtoiset yhteisöt järjestävät toimintaa, joihin liittyy yhteisöllisyyttä, jakamista, kierrätystä ja vaihtoehtoisia toimeentulon mahdollisuuksia. Kunnalla on mahdollisuus

Vinkki

Soveltakaa Reilun kiertotalouden tarkistuslistaa hankinnan suunnitteluvaiheessa.

toimia omaehtoisen toiminnan mahdollistajana ja tukijana. Olennaista olisi tunnistaa, millaista toimijoita kunnan alueella on, ja olla aktiivisessa vuoropuhelussa toimijoiden kanssa. Kunta voi tuoda eri toimijoita yhteen, ja tukea viestinnässä sekä tarjoamalla tiloja. Kansalaistoiminta ja neljäs sektori tuovat kunnan alueelle vetovoimaa, elävyyttä ja hyvinvointia.

Kunnan hankinnat reilun kiertotalouden mukaisesti

Kunta käyttää budjetistaan merkittävän osan erilaisten tuotteiden ja palveluiden hankintoihin. On merkittävää, millaisiin tuotteisiin ja palveluihin varat kohdistetaan. Kiertotalouden ratkaisut mahdollistavat kunnalle kustannus-

säästöjä ja vapauttaa resursseja palveluiden parantamiseen ja näin vahvistaa myös sosiaalisen kestävyden toteutumista.

Hankintojen kokonaiskuvaa tulisi peilata kunnan kestävyystavoitteisiin ja tarkastella, missä hankinnoissa on merkittävimpiä vaikutuksia sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyteen. Jo hankinnan suunnittelussa voi tarkastella reilun kiertotalouden mahdollisuuksia ja vahvistaa eri kohderyhmien osallisuutta. Myös hankintakriteereitä voidaan kehittää. Hankintojen kehittäminen edellyttää niin hankintatoimen kuin toimialoilla hankinnoista vastaavien osaamisen lisäämistä reilusta kiertotaloudesta.

6. Reilun kiertotalouden johtaminen

Reilun kiertotalouden näkökulmia voi tarkastella osana kuntaorganisaation kaikkea toimintaa strategiasta käytännön toimenpiteisiin:

- 1 Onko kuntastrategiassa mukana sosiaaliseen kestävyys ja ekologiseen kestävyys liittyviä tavoitteita?
- 2 Miten näitä tavoitteita ja niihin liittyviä toimenpiteitä on tarkennettu toimialatasoisiksi suunnitelmiksi? Onko kunnalla esimerkiksi hyvinvointiohjelma tai -suunnitelma, kiertotalouden toimenpidesuunnitelma, ympäristöohjelma tms.? Ohjelmissa ja suunnitelmissa voi tarkastella reilun kiertotalouden liityntäpintoja laaja-alaisesti ja pyrkiä varmistamaan, etteivät toisiinsa liittyvät tavoitteet eriydy toisistaan vain tiettyjen toimialojen vastuulle.
- 3 Hyödynnetäänkö hankintoja kestävyystavoitteiden edistämiseen?
- 4 Onko tavoitteiden edistämässä poikkihallinnollista koordinaatiota ja yhteistyötä?
- 5 Toteutetaanko sosiaalisen kestävyys ja kiertotalouden edistämiseksi hankkeita, innovaatioiden edistämistä ja kokeiluja ja huomioidaanko niiden suunnittelussa reilun kiertotalouden eri osa-alueet?
- 6 Tuodaanko päätöksenteon tueksi tietoa päätösten sosiaalisen kestävyys ja kiertotalouden vaikutuksista ja mahdollisuuksista?
- 7 Millaisin mittarein strategian tavoitteiden, ohjelmien ja toimenpiteiden toteutumista seurataan, ja kuka niitä seuraa? Mittareihin tarvitaan sekä sosiaaliseen että ekologiseen kestävyys liittyviä mittareita, ja niiden seurantasykli kytkeä kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun. Laaja-alaisia kestävyystavoitteita tulisi seurata kunnan johtoryhmässä.
- 8 Onko kiertotalouden ja sosiaalisen kestävyys edistämisen tavoitteet muutettu käytännön suunnitelmiksi ja toimenpiteiksi kaikkien toimialojen toiminnassa?

Kenen kunnassa pitäisi ottaa reilu kiertotalous haltuun ja miten?

Sosiaalisen ja ekologisen kestävyys edistämiseen voivat vaikuttaa kunnan toimijat kuntaorganisaation kaikilla tasoilla ja sektoreilla.

Rooli kunnassa	Tarvittava ymmärrys
Poliittiset päättäjät	<ul style="list-style-type: none"> • Kiertotalouden ratkaisujen mahdolliset hyödyt kunnan elinvoimaisuudelle ja hyvinvoinnin edistämiseksi. • Ekologista ja sosiaalista kestävyttä edistävien strategisten tavoitteiden kokonaisuus • Tavoitteiden toteutumisen seuranta
Kunnan ylin virkamiesjohto (johtoryhmä)	<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaiskuva sosiaalisen kestävyys ja kiertotalouden tavoitteista ja niihin vaikuttavista kunnan toiminnoista. • Tavoitteiden ja toimenpiteiden kokonaisuuden toteutumisen seuranta ja edelleen kehittäminen
Toimialajohto; kaikki toimialat	<ul style="list-style-type: none"> • Oman toimialan mahdollisuudet ottaa käyttöön kiertotalouden ratkaisuja • Oman toimialan palveluihin ja toimintoihin liittyvät sosiaalisen kestävyys näkökulmat • Yhteistyön mahdollisuudet muihin toimialoihin
Viranhaltijat ja työntekijät; kaikki toimialat	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärrys sosiaalisen kestävyys ja kiertotalouden osa-alueista ja kytköksistä • Mahdollisuudet edistää tavoitteita ja toteuttaa muutoksia omassa työssä

Vinkki

Tuokaa eri toimialoja saman pöydän ääreen tarkastelemaan reilun kiertotalouden kokonaiskuva. Listatkaa esimerkiksi toiminnot, jotka toteuttavat samoja sosiaalisen kestävyys osa-alueita ja joissa voisi hyödyntää samankaltaisia kiertotalouden ratkaisuja. Jos esimerkiksi osallisuus on merkittävä useamman toimialan toiminnoissa, voisiko näitä toimialoja tuoda yhteen keskustelemaan osallisuuden edistämisen keinoista. Jakakaa kokemuksia ja oppeja siitä, mitä kunnan sisällä jo tehdään.

Vinkki

Tarkastelkaa reilun kiertotalouden kysymyslistojen avulla esimerkiksi strategisia ohjelmia tai toimenpidesuunnitelmia. Varmistakaa, että molemmat näkökulmat on huomioitu ja esimerkiksi seurantamittareissa on mukana niin kiertotalouden kuin hyvinvoinnin ja osallisuuden edistystä kuvaavia asioita. Tunnistakaa toimet, jotka edistävät reilun kiertotalouden useampia osa-alueita.

7. Vaikutusten ja skaalautumisen tarkastelu auttaa kohti reilua kiertotaloutta

Vaikuttavuuden tarkastelu tukee toimenpiteiden priorisointia ja resurssien mahdollisimman tehokasta hyödyntämistä. Vaikuttavat toimenpiteet ovat sellaisia, joilla saavutetaan mahdollisimman paljon yhteiskunnallista hyötyä. Vaikuttavuuden yksi osa-alue on skaalautuminen, eli miten toimintaa saadaan kasvatettua tai laajennettua. Reilu siirtymä kiertotalouteen edellyttää vaikuttavuuden ja skaalautumisen huomioimista, ja sitä kannattaa tehdä jo uutta toimintaa suunniteltaessa.

Vaikutuksista, vaikuttavuudesta ja niiden mittaamisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on vakiintunut käsitteeksi, jolla määritellään toiminnan tuottamaa hyvinvointia ja yhteiskunnallista hyötyä. Kun tavoitteena on reilu kiertotalous, toimenpiteessä on yleensä vähintään kaksi vaikuttavuustavoitetta, yksi sosiaalinen ja yksi kiertotalouteen liittyvä. Vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista mitataan usein ylätason mittareilla, kuten toimeentulon parantuminen tai köyhyyden väheneminen, sairastavuuden väheneminen, luonnonvarojen säästyminen tai hiilidioksidipäästöjen väheneminen. Vaikuttavuus rakentuu yleensä pitkällä aikavälillä ja useista toimenpiteistä, jotka pelaavat samaan

maaliin, minkä vuoksi vaikuttavuusmittareiden asettaminen yksittäisille toimenpiteille on monesti haastavaa. Tällöin toimenpiteiden vaikutusten tarkasteleminen voi auttaa.

Vaikutuksilla taas tarkoitetaan sitä, millä tavoin, kuinka paljon ja kuinka kestävästi jokin toiminta parantaa kuntien edellytyksiä tuottaa hyvinvointia kuntalaisille ja ympäristölle. Vaikutukset ovat niitä konkreettisia muutoksia, joita saadaan aikaan jonkin toimenpiteen toteuttamisella. Mittareita voivat olla esimerkiksi syntyneet työpaikat ja yritysten liiketoimintamahdollisuudet, jätemäärän väheneminen, kevyen liikenteen lisääntyminen tai asukkaiden muuttunut kokemus arjen sujuvuudesta.

Kun kunnissa päädytään priorisointitilanteisiin, on tarpeellista osoittaa miten ja kuinka paljon esimerkiksi kunnan palvelut ja hankinnat tuottavat ekologista ja inhimillistä hyvinvointia – eli vaikuttavuutta. Vaikuttavuus on sukua skaalautumiselle, joka tarkastelee uusien toimintamallien vakiintumista ja leviämistä laajemmalle.

Skaalautumisen tarkastelu auttaa ratkaisuja vakiintumaan

Skaalautumisella tarkoitetaan uusien toimintamallien ja ratkaisujen kasvamista, monistumista, sen osien leviämistä toisiin käyttötarkoituksiin tai niiden aiheuttamia muutoksia toimintaympäristössä. Jotta reilua kiertotaloutta

voitaisiin edistää vaikuttavasti, tulisi tarkastella miten löydetty ratkaisu saadaan vakiintumaan ja leviämään eteenpäin esimerkiksi muille kunnan toimialoille tai toisiin kuntiin.

Parhaimmillaan skaalautumiseen kiinnitettäisiin huomiota jo toimintaa suunniteltaessa. Toiminta on helpompaa saada vakiintumaan, kun on jo etukäteen mietitty tavoitteet jatkolle. Toisaalta voi olla hyödyllistä pohtia, mitä muualle skaalattavia osia toiminnassa voisi olla ja kenen vastuulla toiminnan skaalaaminen on. Skaalautuminen onkin usean toimijan välistä yhteispeleä, ja reilun kiertotalouden ratkaisujen skaalaamiseen osallistuu kuntien lisäksi laaja joukko kansalaisyhteiskunnan toimijoita, yrityksiä ja valtionhallintoa.

Skaalautumisella on eri muotoja. Olennaista on jo toimintaa suunniteltaessa tunnistaa tavoitteet skaalaamiselle.

Ratkaisun kasvaminen

- Toiminta jatkuu ja mukaan tulee uusia toimijoita.
- Toiminnan vakiintuminen jatkuvaksi alkaa.
- Esimerkiksi hankkeeseen liittyy uusia toimijoita/yrityksiä.

Ratkaisun toistaminen

- Ratkaisu toistetaan pääpiirteissään uudessa paikassa ns. monistetaan.
- Esimerkiksi kunnassa A hyväksi koettu hanke toistetaan kuntaan B.

Ratkaisun osien skaalautuminen

- Ratkaisun ominaisuuksia liitetään muihin alkaviin tai käynnissä oleviin kokonaisuuksiin.
- Kehittämisprosessista saatuja oppeja sovelletaan uusissa hankkeissa epäsuorasti.
- Esimerkiksi hankkeen ohessa testattua osallistamismenetelmää käytetään uudessa kontekstissa.

Toimintaympäristön muutos

- Toiminnan myötävaikutuksesta toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia, jotka poistavat esteitä ratkaisun tieltä.
- Esimerkiksi hankkeen myötä tietoisuus kiertotalouden työllistymisvaikutuksista kasvaa kunnassa ja se huomioidaan myös tulevaisuuden strategioissa entistä vahvemmin.

8. Reilun kiertotalouden esimerkit

Käsikirjaan on kerätty esimerkkejä jo toteutetuista tai käynnissä olevista reilua kiertotaloutta toteuttavista toimenpiteistä Suomessa ja muualla.

Esimerkkejä kerättiin avoimella kyselyllä toimijoilta sekä erilaisista kirjallisuus- ja internet-lähteistä. Tavoitteena oli löytää toimenpiteitä, joissa toteutuu erilaisia sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden osa-alueiden yhdistelmiä. Lisäksi haettiin vaihtelua kuntien koon, maantieteellisen sijainnin ja toimenpiteiden jatkuvuuden osalta sekä siinä, mihin väestöryhmiin toimenpiteet kohdistuvat.

Esimerkkejä kerättiin yhteensä 37 (liite 1), joista yhdeksän on esitetty seuraavissa esimerkkikorteissa. Esimerkkikorteissa on paitsi lyhyt kuvaus, myös tieto siitä, mihin kiertotalouden ja sosiaalisen kestävyden alueisiin toiminta ensisijaisesti kohdistuu, mitä Agenda 2030 -tavoitteita se edistää ja miten ratkaisun voisi ajatella skaalautuvan eli kasvavan tai leviävän laajemmin.

Reilun kiertotalouden elementit esimerkeissä Kiertotalouden osa-alueista korostuivat kotitalouksia lähellä olevat hukkan minimoinnin ja kierrätyksen teemat. Yrittäjyyttä tukevilla hankkeilla ja uusien alueiden suunnittelussa eri osa-alueiden toteutuminen nähdään vasta myöhemmässä vaiheessa. Sosiaalisen kestävyden osa-alueista esille nousevat erityisesti

väestön sujuva arki, osallisuus ja yhteisöllisyys sekä näihin kytkeytyvä henkinen hyvinvointi. Esiin nousi vahvasti myös taloudellinen hyvinvointi kuten työllisyyden parantuminen, syrjäytymisen vähentyminen ja ratkaisujen saavutettavuus hintojen puolesta. Ruoan arvoketjuihin liittyvissä esimerkeissä on nähtävissä vaikutuksia fyysiseen terveyteen.

Esimerkkien skaalautuminen

Kunnissa on useita vakiintuneita toimintatapoja, jotka nyt täyttävät reilun kiertotalouden tavoitteita. Kirjastot yhdistävät kiertotalouden mukaisen jakamisen ja uudelleen käytön, ja ovat silti samalla kaikille saavutettavissa tuottaen hyvinvointia kuntalaisille. Toinen esimerkki vastaavasta vakiintuneesta toimin-

nasta ovat kierrätyskeskukset ja kirpputorit, jotka paitsi mahdollistavat kierrätyksen joskus myös työllistävät vaikeammin työllistettäviä ja tarjoavat hyödykkeitä muita liikkeitä edullisemmin vaikuttaen positiivisesti kotitalouksien talouteen.

Toisaalta kokeilu- ja hanketoiminnassa on nähty uusia reilun kiertotalouden avauksia. Näissä on kehitetty uusia logistisia malleja hävikkiruuan jakeluun sosiaalisiin perustein tai yhdistetty kierrätys maahanmuuttajien työllistämiseen tai sosiaalisen asumisen tukipalveluihin. Toimintamallien tulisi kuitenkin vielä vakiintua osaksi kuntien perustoimintaa. Esimerkit ovat sellaisia, että niissä löydetty ratkaisut voisivat skaalautua joko toiminnan kasvaessa, toimintamallin levitessä laajemmin kunnan sisällä tai

ottamalla ratkaisu osin tai kokonaan käyttöön muissa kunnissa. Vain muutamat esimerkeistä ovat lähinnä suurimmille kunnille soveltuvia ratkaisuja.

Hyvien ratkaisujen levittämiseen liittyy aina ratkaistavia kysymyksiä. Ensimmäinen on tietoisuuden kasvattaminen käytettävissä olevista toimintamalleista ja niiden toteuttamisen edellytyksistä. Seuraavan vaiheen haasteena on löytää toteuttamiseen sitoutuva taho ja turvata rahoitus joko budjettirahoituksena tai liiketoiminnan kautta. Muita ratkaistavia kysymyksiä ovat osaavien tekijöiden löytäminen, tekniset kysymykset ja logistiset ketjut.

Tutustu siis seuraaviin esimerkkeihin ja ota soveltuvin osin käyttöön.

Yhteisöllinen kiertotalouskeskus Keravalla

Elintapojen muuttamiseksi keskuksessa toimitaan neljässä aihepiirissä: korjaus, lainaus, vaihtaminen ja omavaraisuus. Koottu monipuolisen valikoiman arjen kiertotaloutta mahdollistavia toimintoja ja palveluita: käyttötavaroiden ja työkalujen lainaamotoimintaa, polkupyörä- ja puutyöverstas, yhteisöviljely ja kursseja.

Reilun kiertotalouden elementit

Jakamisen palvelut

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Tuotteiden käyttöiän pidentäminen

Sujuva arki

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:

Kiertotalouskeskuksen perustaminen toteutettiin Sitran ja Keravan kaupungin hanketyönä vuoden 2018 aikana. Kunta tukee toimintaa edelleen. Toiminnasta vastaa yhdistys.

Hanketyyppi:

Pysyvää toimintaa

Kenelle:

Kaikille kunnille

Skaalautumismekanismi:

Kasvu, monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?

Käyttöön voidaan ottaa joko koko malli tai sen osat. Voidaan myös tuoda uusia toimintoja mukaan.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:

Rahoitus, kuka laittaa liikkeelle ja kuka jatkaa toimintaa

Kestävän asumisen kummikokeilu Helsingissä

Kummitoiminnassa kestävän arjen neuvontapalvelut yhdistetään asuinyhteisöjen asukaslähtöiseen kehittämiseen. Kestävä kaupunki –ohjelmasta rahoitettu kokeilu kohdistuu nuoriin, maahanmuuttajiin ja pitkäaikaisasunnottomiin.

Reilun kiertotalouden elementit

Materiaalien kierrätys

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Kestävä kuluttaminen

Oikeudenmukaisuus

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:
Kuntayhtymä toteuttajana

Hanketyyppi:
Kokeilu

Kenelle:
Kaikille kunnille

Skaalautumismekanismi:
Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on
skaalattavissa muualle?
Koko malli tai sen osat.

Toimintamallin skaalautumisen
haasteet:

Tavoittavatko kokeilun tulokset muut tuetun
asumisen parissa toimivat?

Oulun Prikka: Hävikkiruoan logistiikka

Selvityksessä suunnitellaan logistiikkamalli, jolla ylijäämäruoka kerätään keskitetysti talteen ruoka-avuksi. Tässä ESR:n ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen rahoittamassa hankkeessa selvitetään, mistä hävikkiruokaa Oulussa syntyy, ketkä ruoka-apua antavat ja millaista ruoka-apua avun vastaanottajat toivoisivat. Mukana elintarviketeollisuus, ruoan tuottajat, ruoka-apuala ja kouluja ym.

Reilun kiertotalouden elementit

Materiaalien kierrätys

Fyysinen terveys

Kestävä kuluttaminen

Taloudellinen hyvinvointi

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:

Julkiset palvelut (koulut, sairaalat mukana)

Hanketyyppi:

Kehittämishanke

Kenelle:

Kaupungit ja keskuskeskukset

Skaalautumismekanismi:

Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?

Koko malli tai sen osat.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:

Logistinen verkosto edellytys ja että koordinaatio vastuu kunnassa on selkeä.

Työllistämisen toimintamalli: Tuunataan työtä

Tavoitteena on luoda uusi työllistämisen toimintamalli mm. yli 50-vuotiaille työttömille työllistämällä iiläisiä kestävän kehityksen, resurssiviisauden ja kiertotalouden periaatteita hyödyntäen. Lisäksi hankkeessa kannustetaan itsensä työllistämiseen ja yrittäjyyteen.

Reilun kiertotalouden elementit

Materiaalien kierrätys

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Tuotteiden käyttöiän pidentäminen

Taloudellinen hyvinvointi

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:

Kunta ja kunnan kehitysyhtiö hallinnoivat

Hanketyyppi:

Kehittämishanke

Kenelle:

Kaikille kunnille

Skaalautumismekanismi:

Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?

Koko malli tai sen osat.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:

Rahoitus. Tämä oli ESR-hanke, joissa ideana on uuden kehittäminen, joten pitäisi löytyä muita rahoituskanavia.

Kiertotalouden kaupunginosa

Tavoitteena 25 000 asukasta ja 10 000 työntekijää. Hiedanrannasta suunnitellaan kestävä ja älykäs kaupunginosa, joka tarjoaa asukkaille sujuvan arjen ja parantaa elämänlaatua hyödyntämällä uusia digitaalisia ratkaisuja. Tavoitteena CO₂-negatiivisuus.

Reilun kiertotalouden elementit

Jakamisen palvelut

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Luonnonkiertojen vahvistaminen

Eriarvoisuuden vähentäminen

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:
Kunta toteuttajana

Hanketyyppi:
Aluekehittämishanke

Kenelle:
Suurille ja keskiuurille kaupungeille

Skaalautumismekanismi:
Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?
Koko mallin monistaminen tai muuhun ympäristöön soveltuvien osien monistaminen. Voi olla mukana asettamassa standardia tulevaisuuden yhdyskuntasuunnittelulle.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:
Kokonaan uusia kaupunginosia rakennetaan rajallisesti. Kaikissa kunnissa ei välttämättä ole samoja resursseja (osaaminen, työkalut) kuin suurilla kunnilla. Kiertotalouden palvelut vaativat riittävän määrän sitoutuneita käyttäjiä.

Upcycling mode: vaatteiden uusi elämä

Ulkomaalaistaustaisista naisista koostunut tiimi keräsi hyväntekeväisyysjärjestöiltä ja ihmisiltä korjattavat vaatteet, korjasi ne kirjastossa järjestettävissä työpajoissa ja palautti järjestöille myytäviksi. Tiimi sai korvauksen kun vaate myytiin. Myös yksityishenkilöiden oli mahdollista korjauttaa tiimillä omia vaatteitaan korvausta vastaan.

Reilun kiertotalouden elementit

Hukan minimointi

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Tuotteiden käyttöiän pidentäminen

Taloudellinen hyvinvointi

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:

Kaupunki tarjosi tilat

Hanketyyppi:

Kokeilu

Kenelle:

Kaupungit ja kuntien keskukset

Skaalautumismekanismi:

Kasvu tai monistaminen

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?

Toiminta voisi kasvaa Helsingissä tai mallin voi kopioida sellaisenaan muualle edellyttäen logistiikkaketjua, tiloja, tekijöitä.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:

Logistinen verkosto ja osaavat tekijät edellytyksenä.

Kiertotalouden kauppakeskus Retuna

Ruotsin Eskilstunassa toimii kiertotalouden periaattein toimiva ostoskeskus, jossa myydään vain kierrätettyjä ja uusiomateriaalista valmistettuja ekologisia tuotteita. Ostoskeskuksessa voi myös järjestää vähähiilisiä tapahtumia

Reilun kiertotalouden elementit

Hukan minimointi

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Kestävä kuluttaminen

Sujuva arki

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:

Kunnan omistama yritys omistajana

Hanketyyppi:

Pysyvää toimintaa

Kenelle:

Suuret kaupungit

Skaalautumismekanismi:

Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on
skaalattavissa muualle?

Malli voidaan monistaa lähes sellaisenaan vastaaviin ympäristöihin tai siitä voidaan ottaa käyttöön omaan kuntaan soveltuvat osat sopivassa mittakaavassa. Kierrätyskeskusten kehittäminen uudelle tasolle?

Toimintamallin skaalautumisen
haasteet:

Edellytyksinä logistinen verkosto ja riittävä asukasmäärä (asiakaspotentiaali) vaativat riittävän määrän sitoutuneita käyttäjiä.

Kuopio: syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tutustuttaminen muotoilualaan ja kiertotalouteen

Hanke toteutettiin työpajoissa, joissa nuoret oppivat muotoilun mahdollisuuksista, suunnitteluprosessista sekä asiakas- ja tiimityöskentelystä kestäväen kehityksen näkökulmasta. Työpajojen tavoitteena oli nostaa esiin nuorten piilevä osaaminen ja motivoida heitä käyttämään osaamistaan laaja-alaisesti.

Reilun kiertotalouden elementit

Materiaalien kierrätys

Henkinen hyvinvointi, osaamisen kehittäminen

Tuotteiden käyttöiän pidentäminen

Eriarvoisuuden vähentäminen

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:
Kaupunki toteuttajana

Hanketyyppi:
Kehittämishanke

Kenelle:
Kaikki kunnat

Skaalautumismekanismi:
Monistaminen kokonaan tai osin

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?

Joko koko malli tai periaate ammatillisista sparraamassa nuoria ja työelämään tutustuttaminen.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:

Mallin tehokas markkinointi. Kenen tehtävä organisoida? Rahoitus?

Lähiruokaa ympäri vuoden

Hankkeen kokeili arktisen alueen potentiaalia tuottaa hydroponisen viljelyn ja suljetun kierron avulla ravintoa paikallisiin tarpeisiin ympärivuotisesti yhdessä kuntalaisten kanssa. Kivijalkakaupan murroksessa useat liiketilat kaupunkien keskustoissa ovat tyhjentyneet ja hankkeen tavoitteena oli tarkastella, voisiko tiloja ja niiden ikkunapintoja hyödyntää vesiviljelyn tarpeisiin.

Reilun kiertotalouden elementit

Hukan minimointi

Yhteisöllisyys/Osallisuus

Luonnonkiertojen vahvistaminen

Eriarvoisuuden vähentäminen

Kestävän kehityksen tavoitteet

Toteutus ja skaalaaminen

Kunnan rooli:
Kuntayhtymä toteuttajana

Hanketyyppi:
Kehittämishanke

Kenelle:
Kaikki kunnat

Skaalautumismekanismi:
Kasvu, monistuminen, toimintaympäristön muuttuminen

Mitä esimerkistä on skaalattavissa muualle?
Toiminta voisi kasvaa Kemissä tai koko malli voidaan monistaa muualle. Onnistuessaan voitaisiin viedä osaksi vähähiilisyysstrategioita.

Toimintamallin skaalautumisen haasteet:
Mallin tehokas markkinointi. Kenen tehtävä kunnassa organisoida jatkuva toiminta? Rahoitusmalli?

Muut hankkeissa kootut esimerkit

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutus-ajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Jyväskylä Kylän kattaus Jyväskylän kaupungin ruokapalvelu	Jatkuvaa	Hävikkilounas koululounaan hävikistä	Hukan minimointi ja taloudellinen hyvinvointi	https://www.jyvaskyla.fi/kylan-kattaus/lahella-sydantamme/ymparisto-ja-vastuullisuus
Helsinki HSY (Y-Säätiö ja sen omistama Kiinteistö Oy M2-Kodit)	2019-2020	Kestävän asumisen kummikokeilu (sosiaalisen kestävyden kokeilu): Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY ja Y-Säätiö kehittävät ja kokeilevat kestävän asumisen kummitoiminnan mallia. Kummitoiminnassa kestävän arjen neuvontapalvelut yhdistetään asuinyhteisöjen asukaslähtöiseen kehittämiseen.	Kierrätys, hukan minimointi, kestävä kuluttaminen. Eriarvoisuuden kaventaminen, osallisuus, yhteisöllisyys, palveluiden saavutettavuus eri väestöryhmien kannalta (esim. ikääntyneet, lapsiperheet, maahanmuuttajat), uudet osallistumisen tavat, asukaslähtöisyys, yhteiskehittäminen	
Lappeenranta Lappeenrannan kaupunki	2019-2020	Kierrätysmateriaali ympäristökeksinnöksi (sosiaalisen kestävyden kokeilu): Lappeenrannan kaupungin keskustaan perustetaan uusiokäyttökeskus ja keksintöverstas. Kuntalaiset ja yritykset voivat lahjoittaa ylijäämämateriaalia, josta kuntalaiset voivat verstaassa kehittää uusia tuotteita. Tavoitteena uudenlainen osallistava malli materiaalin kierrätykselle ja uusiokäytölle.	Materiaalien kierrätys, hukan minimointi. Osallisuus, yhteisöllisyys, uudet osallistumisen tavat, asukaslähtöisyys, yhteiskehittäminen	
Riihimäki Riihimäen kaupunki (kierrätyskeskus ja työllistämispalvelut)	2019-2020	Kestävä elämä riihimäkeläisille, KERI (sosiaalisen kestävyden kokeilu): Kunnan, oppilaitosten, yritysten ja 3. sektorin kestävä elämäntapaa mahdollistavat palvelut kootaan yhteen kuntalaisten saataville. Tavoitteena luoda malli, jolla lisätään kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa arkeensa ja tehdä kestäviä valintoja ja ohjataan kestävämmän tuotannon ja palveluiden kehittämistä.	Tuotteet palveluna, jakamis- ja alustatalous, tuotteiden käyttöä pidentäminen jne. kestävät palvelut. Eriarvoisuuden kaventaminen, osallisuus, yhteisöllisyys, palveluiden saavutettavuus eri väestöryhmien kannalta (esim. ikääntyneet, lapsiperheet, maahanmuuttajat), uudet osallistumisen tavat, asukaslähtöisyys, yhteiskehittäminen	https://www.riihimaki.fi/palvelut/ymparisto/ymparistotietoisuus-ja-viestinta/kestava-elama-riihimakelaisille-keri-hanke/
Kajaani Kajaanin kaupunki	Suunnittelu 2018-2020 (EAKR-hanke), kaavoitus 2020-2021, rakennus 2021/2022-	Sammonkaaren älykäs elinkaarikortteli: Tavoitteena luoda Kajaaniin entisen linja-autoaseman tontille nykyaikainen energia- ja ekotehokas keskustakortteli eri-ikäiseen ja -muotoiseen asumiseen. Sidosryhmien kanssa tehdään korttelin toteutussuunnitelma ja määritellään ekologiset rakennusratkaisut ja rakentamishankkeen toteuttamistavat, jotka ohjaavat korttelin asemakaavoitusta sekä rakentamistapaohjeiden ja tontinluovutusehtojen tekemistä.	Jätteiden tehokas kierrätys, uusia jakamistalouden ym. palveluja. Tavoitteena laadukas, yhteisöllinen ja turvallinen asumisympäristö (esteettömyys huomioitu)	https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=A73799 http://www.kajaani.fi/fi/elinkaarikortteli

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutus-ajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Lapinjärvi Lapinjärven kunta	2019-2021	Resurssiinsaaksi ihmislähtöisin keinoin. Hankkeen tavoitteena on kehittää mikro- ja pk-yrityksille ihmislähtöisiä toimintamalleja kiertotalouden mukaisten tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen sekä ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävien asuinalueiden rakentamiseen.	Ihmislähtöisyys lisää ihmisten tarpeiden huomioimista ja yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuden lisääminen, sukupuolten tasa-arvo. uudet vähähiiliset tuotteet ja palvelut, kestävä kulutus, jätteen vähentäminen ja hyödyntäminen.	https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektiid=A75139 https://www.lapinjärvi.fi/hankkeet/resurssiinsaaksi-ihmislahtoisin-keinoin-hanke/
Tornio Lapin ammattikorkeakoulu (ammattiopisto Lappia, Tornion kaupunki)	2019	CEinCities - Kiertotalousyhteistyö kaupungeissa. Hanke kokoaa yhteen kiertotalouden periaatteita toteuttavia toimenpide-ehdotuksia kaupunkialueiden kehittämistä ajatellen.	Kiertotalouspalvelujen kautta hyvinvointia ja viihtyvyyttä, hävikkiruoka.Rakentamisen resurssiinsaaksi, kiertotalouspalvelut.	https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektiid=A74885 https://www.lapinamk.fi/fi/Esittely/Ajankohtaista/Pohjoisen-tekijat---Lapin-AMKin-blogi?ln=dottwdnc&id=0f925067-01e9-4326-a655-f13b9be66c96
Oulu Yritetään yhdessä ry		Kestävän kehityksen keskus/Yritetään yhdessä ry: Keskus työllistää vaikeasti työllistyviä ekologista kestävyttä edistäviin palveluihin. Mm. hyötyjätekeräyspalvelu, pyörähuolto, ompelimo, pienkonekorjaamo, metallityöpalvelu, ympäristö- ja metsänhoito- sekä puutyöpalvelu. Myös rakennustoimintaa, jossa hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja koulutetaan rakennustyömaatyöhön. ESR-hanke.	Taloudellinen hyvinvointi/työllisyys, yhteisöllisyys. Tuotteiden käyttöä pidetään, kierrätys.	http://kestavankehityksenkeskus.net/ ESR-hanke: https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektiid=S21517
Kuopio Kuopion muotoiluakatemia (Tukeva-säätiö sr, Kuopion kaupungin markkinointiyksikkö)	2018-2019	Kiertoon-hanke tutustutti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria muotoilualan ja kestäväan kehitykseen. Nuoret suunnittelivat liikelahjan asiakastyönä Kuopion kaupungille muotoilualan huippuammattilaisten opastamana. Työpajoissa nuoret tutustuivat kiertotalousajatteluun muotoilutyössä ja oppivat muotoilun mahdollisuuksista, suunnitteluprosessista sekä asiakas- ja tiimityöskentelystä.	Henkinen hyvinvointi, osallisuus, taloudellinen hyvinvointi (syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osaamisen lisääminen ja työllistymisen edistäminen). Kierrätys, tuotesuunnittelu.	https://www.muotoiluakatemia.fi/fi/274/1/1/kiertoon-43550
Iisalmi Toimi-säätiö (KierRe-hanke ProAgria Pohjois-Savo ry, Navitas, Iisalmen kaupunki)	2018	KierRe-hankkeen nopeissa kokeiluissa kokeiltiin polkupyörälainaa. Ei niin onnistunut esimerkki: Osa pyöristä hävisi kokeilun aikana. Viime kesänä Iisalmeen otettiin sen sijaan käyttöön kaupunkipyörien vuokrausjärjestelmä.	Taloudellinen hyvinvointi, fyysinen hyvinvointi - ilmaiseksi saatavilla polkupyörät. Jakaminen/lainaus.	http://www.sykkeessa.fi/2018/11/22/nopeat-kiertotalouden-kokeilut-paatokseen/
Vantaa Vantaan kaupunki & Vantaan seurakuntayhtymä	jatkuvaa	Yhteinen pöytä verkostoineen kehittää yhteisöllistä ja monipuolista ruoka-aputoimintaa, joka lisää ruoka-avun vastaanottajan ja jakajan toimijuutta ja hyvinvointia sekä hyötykäyttää ison määrän ruokahävikkiä. Laajaa verkostoa palvelee hävikkiruokan keskitetty kuljetus hävikkiterminaalien kautta. Yhteinen pöytä on Vantaan kaupungin ja seurakuntayhtymän vakituista toimintaa.	Taloudellinen hyvinvointi, yhteisöllisyys. Hukan minimointi	https://www.yhteinenpoyta.fi/

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutusajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Kerava Jalostus ry (Keravan kaupunki & Sitra)	jatkuvaa	Jalotus-kiertotalouskeskus: esimerkiksi lainaamotoimintaa ja verstaiteja, joissa voi kunnostaa pyöriä lahjoitettavaksi	Yhteisöllisyys, osallisuus, kestävän arjen helpottaminen. Jakaminen/lainaaminen, tuotteiden käyttöä pidentäminen	http://jalotus.fi/toimijat/
Kemi Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia	2020-2022	Ympärivuotinen kaupunkiviljely ja lähiruuan tuottaminen Kemissä: Tavoitteena kokeilla arktisen alueen potentiaalia tuottaa hydroponisen viljelyn ja suljetun kierron avulla ravintoa paikallisesti ja ympärivuotisesti, sekä käynnistää ympärivuotista kaupunkiviljelyä ja kokeilla uudenlaisia viljelymenetelmiä. Tarkastelussa esim. siirtolapuutarhan, syötävän puiston, kattoviljelyn tai yhteiskäyttökasvihuoneen perustamisen edellytykset kaupunkiympäristössä.	Yhteisöllisyys, henkinen hyvinvointi, osaamisen kehittyminen. Kierrätys ja kompostointi (ravinnekierto), Hävikin vähentäminen, taajamaluonnon monimuotoisuus	https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=A75460
Iijoen kunta	2015-2018	Työtä luonnosta lissä: Hankkeessa kehitetään uusi osallistamis-, toimijuus-, aktiivointi- ja työllistämismalli, johon osallistuvat kunta, yritykset ja 3.sektorin toimijat. Pitkäaikaistyöttömiä, ikääntyneitä ja nuoria tuetaan työllistymään kylissä sijaitsevien luonto- ja virkistysalueiden kunnostusten avulla sekä alueiden kunnossapito-, siivous- ja opastustehtäviin. Kyläyhdistykset ja muut 3. sektorin toimijat koulutetaan työnantajataitoihin ja työnohjaukseen.	Taloudellinen hyvinvointi, osallisuus, henkinen hyvinvointi, esteettömyys. Kierrätysmateriaalien käyttö, luonto- ja ulkoilukohteiden kunnostaminen, kasvillisuuden suojeleminen.	https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S20282
Tampere Tampereen kaupunki	Käynnistys 2016 kv-ideakilpailulla, yleissuunnitelma 2019	Hiedanranta. Tulevaisuuden Hiedanrannassa on koteja 25 000 asukkaalle ja työpaikkoja 10 000 tekijälle. Hiedanrannasta suunnitellaan kestävä ja älykäs kaupunginosia, joka tarjoaa asukkaalle sujuvan arjen ja parantaa elämänlaatua hyödyntämällä digitaalisia ratkaisuja. Alueen on tarkoitus toimia alustana älykkyyttä, kestävyyttä ja kiertotalouden ratkaisuja edistävälle kokeilulle ja hankkeille. Tavoitteena CO2-negatiivisuus.	Suunnitteluprosessi on ollut jo asukkaita osallistava. Kiertotalous mukana, mutta toiminta hakee vielä muotoaan. Mm. kokeiluja luvassa. Pohdinnassa mm. liiketoimintamallit ja urbaani ravinnekierto.	https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentamishankkeet/hiedanranta.html https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S21754
Vantaa Vantaan kaupunki ja Kivistön Putkijäte Oy	Päätös 2013, messut 2015	Kivistön jätteen putkikeräys: Esimerkki ristiriitatilanteesta. Vantaa velvoitti asuntomessurakentajat liittymään keräysjärjestelmään. Asuntojen valmistuttua rakentajat pitivät kustannuksia liian korkeina eivätkä liittyneet järjestelmään, mikä on johtanut pitkiin oikeusprosesseihin. Kivistön putkikeräysjärjestelmä kerää sekajätettä, biojätettä, paperia ja pienkartonkia.	Taloudelliset vaikutukset ja oikeudenmukaisuus. Tehokas jätteenkäsittelyjärjestelmä.	https://yle.fi/uutiset/3-9126740
Lappeenranta Lappeenrannan seudun ympäristötoimi (Etelä-Karjalan Jätehuolto Oy, alueen koulut)	2019	Luonnossa roska - kerätynä kiertotalouden materiaali. Kokeilun paikasta rahoitettu kiertotalouskokeilu. Kampanjassa haastettiin Pien-Saimaan ympäristön kouluja, yrityksiä, asukkaita ja yhteisöjä keräämään roskaa luonnosta. Samalla pyrittiin lisäämään kuluttajien tietoisuutta kiertotaloudesta. Kouluille järjestettiin keräyskampanjoita ja tietoisuuskampanjoita mikromuovista.	Yhteisöllisyys. Jätteen vähentäminen.	https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/luonnossa-roska-kerattyna-kiertotalouden-materiaali
Lappeenranta Lappeenrannan kaupunki	2017	Kaupunkien ja kuntien omistamien autojen vertaisvuokraaminen asukkaalle osana liikkumispalvelutarjontaa. Kokeilun paikasta rahoitettu kiertotalouskokeilu. Lappeenrannan kaupunki kokeili autokalustonsa jakamista virka-aikojen ulkopuolella sekä viikonloppuisin. Lisäksi testattiin mekaanisia avainsäilyttäviä auton luovutukseen sekä palautukseen.	Kotitalouksien talous. Jakamistalous.	https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/kaupunkien-ja-kuntien-omistamien-autojen-vertaisvuokraaminen-asukkaalle-osana-liikkumispalvelutarjontaa

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutus-ajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Lahti Painovoima ry (yhteistyökumppaneina LAMK ja Lindström Oy)	Alkoi n. 2017, kokeilu 2019, toiminta jatkuu	Tekstiilijätteestä paperia: Kokeilussa testattiin keinokuitu- ja sekoitetekstiilijätteen käyttöä paperin ja paperituotteiden valmistukseen. Tuloksena oli kestäviä, käytettäviä ja visuaalisesti miellyttäviä tuotteita. Kokeiluun yhdistyi myös ympäristökasvatusta. Koululaisille ja opiskelijoille pidettyjen paperityöpajojen yhteydessä kerrottiin tekstiilien kierrätyksestä ja kiertotaloudesta.	Työllisyys (yhteistyö Kaupunkikyliä 2025 -hankkeen kanssa vammaisten ja maahanmuuttajien työllistämiseksi). Hukan minimointi.	https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/tekstiilijatteesta-paperia
Helsinki Betre (yhteistyökumppani UFF)	Kokeilu 2019, tavoitteena toiminnan jatkaminen	Upcycling Mode: Tiimi kerää hyväntekeväisyysjärjestöiltä ja ihmisiltä korjattavat vaatteet, korjaa ne Oodissa järjestettävissä työpajoissa ammattilaisen johdolla ja palauttaa ne järjestöille myytäväksi. Järjestöjen kanssa sovitaan pienestä korvauksesta tiimille, kun vaate myydään. Myös yksityishenkilöiden on mahdollista korjauttaa tiimillä omia vaatteitaan korvausta vastaan.	Työllisyys (maahanmuuttajanaiset), sujuva arki. Hukan minimointi.	https://www.kokeilunpaikka.fi/fi/kokeilu/upcycling-mode
Espoo, Oulu Lassila & Tikanoja yhteistyössä koulujen kanssa	2019-2020	Koululaisista ja opettajista kierrätyksen mestareita: Lassila & Tikanojan aloitteesta alkanut Oppimisympäristö-projekti, jossa lisätään koululaisten ja opettajien kierrätystaitoja ja toteutettiin kaikille alakouluille suunnattu oppimisympäristökilpailu. Mukana projektissa Espoon Iivaniemen koulu ja Oulun Hönttämäen koulu.	Yhteisöllisyys. Hukan minimointi.	https://www.lt.fi/fi/media/tiedotteet/espoossa-ja-oulussa-luodaan-tysin-uutta-oppiainetta-peruskouluun https://tietopankki.lt.fi/oppimisymparistoooppi/ota-yhteytta
Oulu Diakonia-ammattikorkeakoulu (yhteistyössä Vantaan Yhteinen pöytä)	2019-2020	Oulun Prikka: Oulussa suunnitellaan yhteistä logistiikkamallia, jolla kerätä ylijäämäruoka keskitetyt talteen ruoka-avuksi. Syksyllä 2019 käynnistyneessä Oulun priikka -hankkeessa kartoitetaan kaikki elintarviketeollisuuden edustajat, ja selvityksessä ovat mukana myös esimerkiksi koulut, sairaalat ja muut ruokaa käsittelevät toimijat.	Terveys, taloudelliset vaikutukset. Hukan minimointi.	https://prikka.diak.fi/oulu-prikka/
Ii Iin kunta (Iin Micropolis Oy)	1.9.2018-31.12.2020	Tuunataan työtä -hanke: ESR-rahoitteinen Iin kunnan ja Micropoliksen kehittämishanke. Tavoitteena osallistaa ja työllistää iiläisiä kestävä kehityksen, resurssiviisauden ja kiertotalouden periaattein ja kannustaa itsensä työllistämiseen, kevytyrittäjyyteen ja yrittäjyyteen.	Fyysinen terveys, Taloudellinen hyvinvointi, Yhteisöllisyys, Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Tuotteet palveluna, Jakamis- ja alustatalous, Tuotteiden käyttöä pidentäminen, Hukan minimointi, Materiaalien kierrätys.	ii.fi/tuunataan
Vaasa Kunnan toimijat ja yksityiset yritykset	jatkuva	Kunnat ja yritykset ostavat liikelahjoiksi lahjakortteja paikallisiin palveluihin: teatteriin, konserttiin, illalliselle, kampaamoon, liikuntasaleihin jne. Siirrytään tuotteiden ostosta palveluiden ostoon, mikä luo hyvinvointia yhteiskuntaan.	Fyysinen terveys, Taloudellinen hyvinvointi, Osallisuus, Yhteisöllisyys, Henkinen hyvinvointi. Tuotteet palveluna.	
Helsinki Helsingin kaupunki (järjestöt, seurakunta ym)	2008--> jatkuu	Naapuruuspiiri -viikoittaisia tapaamisia lähiöiden katvealueiden ikääntyneille maksuttomissa tiloissa kaupungin taustatuella ja vapaaehtoisen toteuttamina sekä yritysten ja yhdistysten kanssa yhteistyönä.	Oppiminen ja tiedonvälitys, Fyysinen terveys, Osallisuus, Yhteisöllisyys, Henkinen hyvinvointi, Turvallisuus. Tilojen käytön tehostaminen, Tuotteet palveluna, Jakamis- ja alustatalous.	
Riihimäki Riihimäen kaupunki, tekninen palvelukeskus	2019 syysy	Senioripenkit: Keskustaan vanhusten kävelyreittien varrelle on asennettu penkkejä, joilla voi levähtää. Sijainnit suunniteltiin yhdessä vanhusneuvoston kanssa, mutta ne palvelevat tietenkin myös työikäisiä, nuoria ja lapsia. Penkkien avulla lisätään lihasvoimin liikkumisen houkuttelevuutta.	Fyysinen terveys, Yhteisöllisyys. Kestävä liikkuminen, auton elämä.	https://www.riihimaki.fi/yhdessa-suunnitellut-senioripenkit-ilmestyvat-katukuvaan/

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutus-ajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus	Jatkuvaa toimintaa vuodesta 1990.	Osallisuus ja kestävä kehitys yhdistyvät kierrätyskeskuksissa. Esimerkiksi Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus edistää työllisyyttä ja vapaaehtoistoimintaa ekologisen kestävyuden rinnalla.	Taloudellinen hyvinvointi, Osallisuus, Yhteisöllisyys, Henkinen hyvinvointi, Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Tuotteiden käyttöä pidentäminen, Hukan minimointi, Materiaalien kierrätys.	www.kierratyskeskus.fi
Koprivnica, Kroatia Croatian Sustainable Development Association	2009?	Kotitalouksiin toimitetaan keräyslaatikko (eco-box) paperille. Laatikot kerätään tavarapyörillä. Järjestelmä toimii kutsuperiaatteella. Tiedonjakoa mm. kouluissa.	Sujuva arki. Hukan minimointi.	http://www.uzorhrvatske.hr/
Vienna, Austria R.U.S.Z (saa Wienin kaupungilta tukea)	1998-	Repair and service centre for electrical goods. Originally commissioned in 1998 by the Public Employment Service in Vienna to support longterm unemployed back into the market, R.U.S.Z offers repair services for electrical and electronic appliances mainly for private households and city-wide re-use of white goods. It runs national campaigns and a network for combatting electric goods obsolescence.	Työllisyys (vammaiset, pitkäaikaistyöttömät), taloudelliset vaikutukset. Hukan minimointi, tuotteiden eliniän pidentäminen.	Raportin s. 128-129: https://www.climate-kic.org/wp-content/uploads/sites/15/2018/12/Municipality-led-circular-economy-case-studies-compressed-ilovepdf-compressed.pdf https://rusz.at/
Edinburgh, UK The Edinburgh Tool Library (a Scottish Charitable Incorporated Organisation)	2013	Edinburgh tool library. Jäsenmaksuun 30€/v perustuva oikeus lainata työkaluja (jäsenmaksu 10€/v sosiaalisin perustein). Järjestää jäsenille myös työpajoja.	Taloudelliset vaikutukset, psyykinen hyvinvointi (arjen sujuvuus, harrastus). Jakamistalous, hukan minimointi.	https://edinburghtoolibrary.org.uk/
Sofia, Bulgaria BalBok Engineering Co. together with Sofia municipality	2012	Collection and Disposal of Hazardous Waste. Hazardous waste is collected free of charge from the households by request, and every month in a mobile collection point.	Sujuva arki. Tehokas ongelmajätteiden kerääminen	http://www.balbok.com/bg/about/Sybirane-na-opasni-otpadytsi-ot-domakinstvata#VLPloSuUdfc
Witten, Germany QuaBeD gGmbH (yhteistyökumppanina Wittenin kaupunki ym.)	2008-	CapBaumarkt - Second Hand Construction market/ CapBaumarkt is the first second hand construction market in NRW which upcycled furnitures and other DIY articles and sell them. Lahjoituksia niin yrityksiltä kuin yksityishenkilöiltä. Kunnostustoimintaa vaikeasti työllistyville.	Työllistäminen, taloudelliset vaikutukset (kotitalouksien rahankäyttö, vältetään myös jätemaksuja), helpompi arki kun tuotteet noudetaan. Hukan minimointi.	http://www.capbaumarkt.de
Brighton, UK Low Carbon Trust	2000- (otettu täysin käyttöön 2006)	Earthship community house. Earthship Brighton is an off-grid building that uses solar energy and rainwater and treats it's wastewater onsite. Built with low impact materials, e.g. waste, recycled and local materials. The project has provided jobs and enabled learning about eco-building via tours and training. A sustainable community centre to a local need.	Yhteisöllisyys, henkinen hyvinvointi. Kierrätysmateriaalien käyttö rakentamisessa.	http://www.lowcarbon.co.uk/earthship-brighton

Kunta ja päätoteuttaja	Toteutus-ajankohta	Lyhyt kuvaus	Reilun kiertotalouden elementit	Lue lisää
Eskilstuna, Sweden Municipality-owned company Eskilstuna Energi och Miljö (EEM)	2015-	The world's first circular shopping centre ReTuna. Lahjoitetut tuotteet lajitellaan ostoskeskuksen kauppohin joko suoraan tai kuunnostuksen/uudelleenkäsitteilyn kautta. Ostoskeskuksessa järjestetään runsaasti erilaisia kestävän kehityksen tapahtumia osaamisen ja osallistumisen lisäämiseksi.	Osaamisen kasvaminen, yhteisöllisyys, taloudelliset vaikutukset. Hukan minimointi.	Raportin s. 110-111: https://www.climate-kic.org/wp-content/uploads/sites/15/2018/12/Municipality-led-circular-economy-case-studies-compressed-ilovepdf-compressed.pdf
Kristiansand, Norway Established by the Municipality of Kristiansand, operated together with the EcoLighthouse Foundation and Climate Alliance.	2016-	Green Centre: The city has a dedicated centre for citizen and business engagement, raising awareness through public lectures, courses and debates around sustainable behaviours, such as the circular economy. The City provides the space, the funding and is an active partner in organizing the activities. Courses related to compost, solar panels, urban farming, community recycling and repair initiatives, second hand use of goods etc.	Yhteisöllisyys, osallisuus, taloudelliset vaikutukset, osaaminen. Hukan minimointi, tuotteiden eliniän pidentäminen.	Raportin s. 112-113: https://www.climate-kic.org/wp-content/uploads/sites/15/2018/12/Municipality-led-circular-economy-case-studies-compressed-ilovepdf-compressed.pdf
Kristiansand, Norway Four municipalities have joint and equity ownership of Avfall Sør	2017-	Secondhand store led by the municipal waste company. Mjåvann Secondhand Store sells furniture, household stuff, books, sports equipment, toys etc.	Työllisyys (vaikeasti työllistettävät), taloudelliset vaikutukset, yhteisöllisyys. Hukan minimointi.	Raportin s. 114-115: https://www.climate-kic.org/wp-content/uploads/sites/15/2018/12/Municipality-led-circular-economy-case-studies-compressed-ilovepdf-compressed.pdf
Lund, Ruotsi Electronicsmix	Toiminta alkoi 2015 ja tuki Lundin kunnalta saatiin 2016	Electronicsmix -niminen sosiaalinen yritys korjaa ja auttaa ihmisiä korjaamaan omia elektronisita laitteitaan. Yritys osallistaa esimerkiksi koululuokkia ja pyrkii työllistämään maahanmuuttajia.	Vaikeasti työllistyvien auttaminen ja koulutus, Osallisuus, Yhteisöllisyys, Henkinen hyvinvointi, Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Tuotteiden käyttöä pidentäminen.	https://sopact.org/2016/06/27/presenting-the-starups-electronicsmix Jutusta löytyy myös yrittäjän sähköpostiosoite: info@electronicsmix.se

Loppusanat

Kiitos, että tutustuit reilun kiertotalouden käsikirjaan. Kuka muu hyötyisi reilun kiertotalouden opeista? Toivomme, että jaat käsikirjaa tekijöille, joita uskot sen auttavan työssään. Poikkihallinnollinen kestävän kehityksen edistäminen kunnissa on aktiivista tiedonvaihtoa, oppien levittämistä ja uuden omaksumista. Käsikirjaa voi käyttää kunnan sisäisen yhteiskehittämisen tukena.

Tehdään Suomen kunnista johtavia sosiaalisesti oikeudenmukaisen kiertotalouden edistäjiä!

Lähteet

- Arvo-liitto, 2019. Hyvän mitta. <https://www.hyvanmitta.fi/>
- Ellen McArthur Foundation, 2020. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/what-is-the-circular-economy>
- Jokela, S. & Leino, H. 2020. Yhteiskäytöllä ohjattu muutos kaupunkilaisten kulutukseen? Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2020/yhteiskaytolla-ohjattu-muutos-kaupunkilaisten-kulutukseen>
- Kuitunen, S. 2019 Sosiaalisesti kestävä kaupunki. Kuntoutussäätiön työselosteita 60/2019. <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2019/04/sosiaalisestikestavakaupungit.pdf>
- Motiva Oy, 2020. Ilmastojohtamisen Reseptikirja www.ilmastojohtajat.fi
- Rogers, Everett M. (1983). Diffusion of innovations (3rd ed.). New York: Free Press of Glencoe. ISBN 9780029266502.
- Schmidt-Thomé, K.; Eskelinen, H.; Lamuela Orta, C.; Laurila, L.; Lähteenoja, S.; Monni, S.; Päivänen, J.; Sallinen, S.; Terämä, E. 2020. Kestävän kehityksen johtaminen ja toimeenpano paikallistasolla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162240>
- Sitra, 2016. Kierrolla kärkeen – Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016-2025. Sitran selvityksiä 117. <https://media.sitra.fi/2017/02/27175308/Selvityksia117-3.pdf>
- Sitra, 2019. Kriittinen siirto – Suomen kiertotalouden tiekartta 2.0. <https://www.sitra.fi/hankkeet/kriittinen-siirto-kiertotalouden-tiekartta-2/>
- Heliskoski, J.; Humala, H.; Kopola, R.; Tonteri, A. & Tykkyläinen, S. 2018. Vaikuttavuuden askelmerkit. Sitran selvityksiä 130. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/vaikuttavuuden-askelmerkit/>
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi -strategia. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73418/URN%3ANBN%3Afi-fe201504223250.pdf?sequence>
- THL, 2019. Sosiaalisesti kestävä kehitys. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>

Asiantuntijahaastattelut

- Tuuli Myllymaa & Hanna Eskelinen, SYKE; Hannele Tiitto & Lisbet Frey, Pirkanmaan liitto (CIRCWASTE-hanke)
- Pasi Mäenpää, Helsingin yliopisto & Maija Faehnle, SYKE
- Sini Sallinen, Kuntaliitto
- Anni Lahtela, Riikka Leskinen & Anna von Zwegbergk, Valonia

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet